

Fram för måttlighet — att främja munhälsan kräver nya grepp

I september förra året tillsatte Finlands Tandläkarförbund en arbetsgrupp kallad Terveellinen kouluympäristö – en hälsosam skolmiljö. Gruppen fick i uppdrag att förbereda en eventuell ny kampanj för att påverka skolbarnens matvanor i en hälsosam riktning. I bakgrunden fanns styrelsens oro över att den positiva utvecklingen av kariessituationen hos barn och unga har avstannat för ungefär tio år sedan. Man kan inte vänta sig att läget blir bättre om man inte börjar behärska karies med nya metoder.

I dag har 12-åringar i Finland i genomsnitt litet mer än en bestående tand som skadats av karies, och det är en låg siffra internationellt sett. Det kan förefalla att vara litet, men i praktiken har ca hälften av finländarna fyllningar eller behov av fyllningar, och det är inte så litet. På det individuella planet kan karies vara ett verkligt allvarligt problem. Dessutom kommer nästan hälften av de barn som klarat sig utan karies till 12 års ålder att ha hål i tänderna då de blir 15 år. På det sättet kommer kariesproblematiken att beröra en ansevärd del av skolbarnen både som kostnader för munhälsovården och som frånvaro från undervisningen.

Det verkar inte vara möjligt att med profylax som görs på tandläkarmottagningarna korrigera situationen hos sådana barn som har mycket hål i tänderna. Studier som har gjorts i Finland visar att inte ens kraftigt ökade individuella profylaktiska åtgärder i det läget kan få utvecklingen under kontroll. Det beror antagligen på att finländarnas levnadsvanor under de senaste decennierna snabbt har förändrats i en riktning som gynnar karies. Trenden verkar fortsätta, eftersom det hela tiden säljs mera läsk, sötsaker och andra snacks som skadar tänderna.

När arbetsgruppen inledde sitt arbete konstaterade den att det behövs ett omfattande samarbete om man skall kunna förbättra läget och få till stånd en förändring. Därför gjorde man upp en lista över de instanser vars insats och medverkan var nödvändig om man ville nå de uppställda resultaten. Representanter från dessa bjöds sedan in till mötena för att diskutera och kläcka idéer. Diskussionerna visade att man inte var medveten om att minskningen av kariesförekomsten hade avstannat. Helt allmänt föreställde man sig att den positiva trenden beträffande skolbarnens munhälsa som började för trettio år sedan ännu fortsatte. Man kände inte heller till det hot mot både munhälsan och övrig hälsa som de ökande mellanmålen utgör.

Med ordentlig hemvård och rätta matvanor är det lätt att förhindra tand- och munsjukdomar. Under decennierna har tandläkarna och övrig tandvårdspersonal fört ut det budskapet både till sina patienter och till hela folket. Budskapet går i alla fall inte fram ordentligt när livsmiljön inbjuder till att småäta överallt, till och med i skolor som upprätthålls med allmänna medel. Man såg ju hellre att skolorna uppfostrade sina elever till att stå emot ohälsosamma frestelser än att de lärde dem ovanor av det slaget. Nu upplever man läget som så oroväckande att också social- och hälsovårdsministeriet och Folkhälsoinstitutet vill göra något åt saken.

Under det senaste halvåret har den ökade läskkonsumtionen och försäljningen av läsk i skolorna ofta figurerat i medierna på olika håll i landet. Opinionerna verkar att vända i en riktning som gynnar hälsan. Man börjar förstå hur viktigt det är att barn lär sig hälsosamma vanor hemma och i skolan. Det arbete arbetsgruppen för en hälsosam skolmiljö hittills gjort kulminerade i ett seminarium den 9.12.2003 som arrangerades av social- och hälsovårdsministeriet, Folkhälsoinstitutet och Finlands Tandläkarförbund. Man hade bjudit in representanter för utbildningsväsendet, skolutspisningen, föräldrarna och munhälsovården. Man ville binda deltagarna vid det arbete som skall göra vardagen i Finlands skolor mera inriktad på att främja också munhälsan.

Munhälsovården är en del av den kommunala elevvården. Tandläkarna och övrig personal inom munhälsovården kommer att ha en betydelsefull roll som sakkunniga när man planerar åtgärder för att förbättra munhälsan som en del skolhälsovården och elevvården. Här kommer i vissa fall också att behövas nya slag av kunskande. Det är viktigt att ställa upp med råd och fakta för att hjälpa den enskilda människan att fatta rätt beslut. Det är också viktigt att aktivt ta tag i missförhållanden som kan skada hälsan på befolkningsnivå. Man måste i alla lägen kunna välja sina metoder så att de ligger i tiden. Tandläkarnas arbete baserar sig på att upprätthålla och främja hälsan och att förhindra sjukdom. Befolkningen måste kunna lita på att tandläkarna i egenskap av sakkunniga inom sitt eget område tar sitt ansvar för frågor i anslutning till munnens hälsa.

HANNU HAUSEN
ANJA EEROLA